

3 april 2019

nummer 83

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

Eerst een aantal jaren geleden van 'geen eisen' naar 'blokkades voor 7 mbo-hbo-koppels'... En nu weer terug naar 'geen eisen'...

**Maar is daarvan de betekenis nu toch anders? Dat zou best kunnen!
Een aantal gedachten...**

Waar gaat het om?

- Tot 2015 kon elke mbo'er zonder verder aanvullende eisen (los van specifieke eisen die voortvloeien uit het karakter van de hbo-opleiding) doorstromen naar het hbo.
- Op basis van het achterblijven van de rendementen en een onderzoek naar de oorzaken werd bij zeven koppels mbo-hbo op sectorniveau de toelatingsregeling opgenomen dat de toelating pas mogelijk was op basis van een efficiëntieverklaring. Deze aanpassing leidde vanaf 2015 tot een onduidelijke situatie door verschillen in interpretatie aan hbo-kant.
- In juni 2018 verscheen een eerste tussenevaluatie met een aantal adviezen om tussentijds tot een bijstelling van de regeling te komen, mede vanwege die onduidelijkheid over het moeten doen van een 'toelatingsonderzoek' en niet kunnen constateren van duidelijke effecten.
- De TK heeft op basis van dit tussenrapport via een ingediende motie voorgesteld de gehele regeling terug te draaien en de overheid heeft aangegeven hieraan gehoor te gaan geven.
- Toch zijn hierbij allerlei kanttekeningen te plaatsen, gelet op de argumenten die zijn aangevoerd en gezien de doelstellingen die men wil bereiken.
- Het leidt tot een verregaande inspanningsverplichting vanuit hogescholen richting mbo'ers...

Connectie met de nieuwe Strategische Agenda voor het HO...

Vorige week is een eerste grote oloploop gehouden rond het verzamelen van input voor een nieuwe Strategische Agenda. Uiteraard kwam in een van de workshops het thema mbo-hbo voorbij (als onderdeel van de aandacht voor de doorstroom naar het hoger onderwijs). Bij het verzamelen van adviezen voor het ministerie als het gaat om 'wat niet moet worden gedaan' kwam nadrukkelijk naar voren: 'Geen regelingen aanpassen en binnen de kortste keren weer terugdraaien'.

Voor de goede verstaander (en gezien de instemmende reacties waren er daarvan veel aanwezig) kwam dit advies voort uit het weer gaan gebruiken van een algemeen doorstroomrecht mbo-hbo, mede op basis van een motie van de TK, en dus ingegeven vanuit de politieke hoek. De Minister had, zo klonk het in de wandelgangen, moeten wijzen op de status van de evaluatie, zijnde een tussenrapport, en niet meteen hoeven mee te gaan met het argument dat er dan wel weer veel meer mbo'ers naar hbo-opleidingen in de techniek en de zorg zullen gaan.

Lees-aanwijzing

Het is een uitgebreide nieuwsbrief over een toch wel heel belangrijk aspect van het onderwijssysteem, mede gelet op 'de toegankelijkheid'. Er is geprobeerd een ordening aan te brengen met de **hoofdkopjes** en de *tussenkopjes*. Desondanks vraagt het veel tijd en energie van u als lezer – en als betrokkene bij mbo-hbo. En toch is het onderwerp uw aandacht waard.

➤ **Inleiding**

Na de invoering van het competentiegerichte onderwijs in het mbo, in de 90'er jaren van de vorige eeuw alweer, zat er niets anders op dan de vakkenpakketeisen voor het hbo te laten vervallen. Er waren geen vakken meer, alleen meer leerdoelen en beroepssituaties. Ondanks het voornemen om met elkaar als mbo en hbo te gaan zoeken naar een nieuw passend systeem kwam er geen nieuwe regeling. De HBO Raad (nu VH) had geen haast, OCW wachtte op signalen en het mbo had wel andere zaken aan het hoofd – ook al bleven de cijfers voor het studiesucces niet om naar huis te schrijven. Kortom, iedere mbo'er kreeg en hield toelatingsrecht tot elke hbo-opleiding.

Vervolgens, een aantal jaren geleden, bleek dat bepaalde koppels mbo-hbo (sectoren en domeinen) toch aanleiding gaven tot het uiten van zorgen over de rendementen. Uit een (toch wel redelijk globaal) onderzoek bleek het te gaan om zeven (7) niet-inhoudelijk verwante koppels. Op basis van een compromis werd besloten in de toelatingsregeling op te nemen dat instroom alleen mogelijk is op basis van een door de hogeschool ingesteld toelatingsonderzoek, uitmondend in een verklaring dat daarmee de a.s. student voldoende bagage had aangetoond om aan het hbo te kunnen beginnen.

Nu, met de snelle conclusie dat het er daardoor niet beter op werd (uitkomsten onderzoek naar de eerste effecten en het standpunt van de Tweede Kamer, en ook van de minister), zal het vanaf komend jaar weer gewoon gaan om 'iedereen mag met elk mbo-diploma naar elke hbo-opleiding, de Ad dan wel de Bachelor'.

Maar is er dan niets veranderd? Op papier misschien niet, maar de discussies die hebben geleid tot het terugkeren naar het voormalige systeem en mogelijk toch mede ingegeven door de adviezen in het tussenrapport, geven aanleiding om verder in te zoomen op achterliggende gedachten. In dit nummer lopen we deze zaken langs, met een aantal conclusies en mogelijke aanbevelingen.

De regeling moet formeel nog worden aangepast. Dat wil zeggen dat de overheid daartoe een besluit dient te nemen en de nieuwe regeling officieel moet publiceren in de zgn. Ratho. De verwachting is dat het algemene toelatingsrecht weer formeel vanaf 2020-2021 gaat gelden. Maar aangezien het om een 'versoepeling' gaat, lijkt het voor de hand te liggen dat er door de overheid niet moeilijk zal worden gedaan als hogescholen effectief reeds als zodanig handelen met ingang van het komende studiejaar. Dat was namelijk ook al de situatie vanaf 2015 waarbij diverse instellingen geen onderzoek afnamen voor de zeven betreffende mbo-hbo-koppels.

➤ **Om te beginnen: de motie als basis**

Het besluit om de doorstroom mbo-hbo in formele zin niet meer op te hangen aan toelatingseisen, dus het stellen van formele voorwaarden naast het moeten hebben van het mbo-4-diploma, is gebaseerd op een motie die half maart in de TK is aangenomen.

De Kamer, gehoord de beraadslaging,

- *constaterende dat voor een zevental routes mbo-hbo studenten moeten voldoen aan nadere vooropleidingseisen;*
 - *constaterende dat deze regeling geëvalueerd is en de conclusie is dat «ook op het niveau van feitelijke uitvoering van de regeling geen effect kan worden vastgesteld»;*
 - *overwegende dat de opleidingseisen met name studenten hinderen die willen kiezen voor een opleiding in de zorg of techniek;*
- verzoekt de regering, om de Regeling nadere vooropleidingseisen te schrappen zodat voor alle mbo-studenten die door willen stromen naar het hbo weer toelatingsrecht geldt, en gaat over tot de orde van de dag.*

➤ **De nu nog huidige regeling bekeken - en wat na de invoering gebeurde**

Het is ook handig om goed te kijken wat er nu nog in de wet staat over de nadere toelatings- en vooropleidingseisen, mede omdat na het besluit hierover in 2014 in allerlei overleggen op hoog niveau is getracht een exegetische van de regeling tot stand te brengen.

Hier de tekst van de regeling:

Voor opleidingen in het hoger beroepsonderwijs in een in bijlage C opgenomen sector, geldt voor kandidaten die met goed gevolg een middenkaderopleiding of een specialistenopleiding als bedoeld in artikel 7.2.2, eerste lid, onder d, onderscheidenlijk e, van de WEB hebben afgelegd als nadere vooropleidingseis:

a. het bezit van een diploma van een opleiding behorend tot een in bijlage C opgenomen domein of

b. een door de hogeschool afgegeven efficiëntieverklaring.

Dit hield vanaf 2015 in voor een aantal mbo-sectoren dat de doorstroom naar een aantal daaraan gekoppelde hbo-sectoren niet meer op basis van een automatisch recht kan plaatsvinden. Een mbo-student die hiermee te maken krijgt, dient in het bezit te zijn van een door de hogeschool verstrekte verklaring. Maar wat moest toen worden verstaan onder 'sufficiëntie' – een vraag die bij OCW op tafel kwam, met alle betrokken organisaties aangeschoven.

We citeren een passage uit het evaluatierapport uit juni 2018 over deze regeling. Daarbij wordt gewezen op de uitkomst van die overleggen, met de kanttekening dat deze volgens de onderzoekers stroef en niet goed gecoördineerd verliepen - en tevens zodanig dat er niemand was die een formele knoop wilde, kon of durfde door te hakken. Vervolgens wordt gesteld:

Wel is in lijn met de geformuleerde uitgangspunten van het overleg tijdens bijeenkomsten in het veld aangegeven dat de regeling mócht worden toegepast. De regeling zou een zogeheten 'kan-bepaling' betreffen. Dit is ook zo beschreven in de brief die de Vereniging Hogescholen in december 2014 aan hogescholen heeft verzonden.

Het was dus de VH die een standpunt innam en vervolgens de hogescholen informeerde over wat volgens haar de uitleg van de wet was. De onderzoekers stellen in hun rapport dat het gebruik van het begrip 'kan' dus niet in het artikel voorkomt. Het ging dus om de interpretatie van de geraadpleegde juristen. OCW heeft, zo lijkt het, verder geen signaal afgegeven over dit standpunt en heeft zich vervolgens afwachtend opgesteld.

Vertaling van het 'kan-principe' zonder verdere discussies

Bij een behoorlijk aantal hogescholen (vooral in het westen des lands) werd het 'kan-principe' van de VH uitgelegd als een situatie waarbij de instelling op voorhand mag zeggen dat het in alle gevallen niet uitmaakt of je aanvullende eisen stelt, een toelatingsonderzoek laat doen of moet afgaan op de statistieken rond uitval en switch in het verleden¹. Dat betekende dat mbo'ers aldaar in formele zin zonder meer op basis van een algemene efficiëntieverklaring bij elke hbo-opleiding mochten beginnen, dus een impliciete en automatische verlening van een dergelijk bewijsstuk². Maar het hield meteen in dat er bij zo'n hogeschool geen effecten van de maatregel en een nieuwe aanpak daarbij in onderzoek waren te meten, op welke wijze dan ook.

Inzetten voor een aanpassing qua toelatingsbeleid

Andere hogescholen, zoals in het Noorden en Oosten, hebben de gelegenheid te baat genomen om nog eens scherp met mbo-instellingen te bezien waar mogelijke knelpunten in de toegankelijkheid zitten. Dat leidde tot het zorgen voor een vernieuwd doorstroomtraject met inbegrip van een toelatingsonderzoek, om te komen tot meer studiesucces. Ook het 'keuzedeel voorbereiding hbo' kreeg daarin een plek.

➤ **Dilemma voor de hogescholen met een onderzoek**

De instellingen die zijn gaan werken met een vorm waarbij een toelatingsonderzoek wordt ingezet, zitten nu met een dilemma. Moeten ze op de ingeslagen weg doorgaan, wetende dat die aanpak dient te passen binnen de nieuwe regeling? Moeten ze de vormgeving handhaven om over een langere termijn de effecten te kunnen meten, wetende dat een aanpak en een daarbij behorend

¹ Zie de annex voor een casus, de Hogeschool Rotterdam, naar aanleiding van het terugdraaien van de regeling.

² Er was ook geen controle vanuit de overheid, dus dat er bij een doorstroom binnen een van de zeven koppels een aantekening over de verleende verklaring – naast het hebben van een mbo-4-diploma – in het systeem diende te zijn opgenomen.

toelatingsonderzoek niet meteen perfect is en dat bijstellingen nodig zijn op basis van de opgedane ervaringen?

Er valt wellicht als zodanig een formele mogelijkheid weg om samen met de mbo-instellingen te streven naar studeerbare leerlijnen, om de toegankelijkheid van het hbo te verbeteren. Ook kan het vasthouden aan de aanpak die nu wordt gehanteerd, leiden tot een 'lastige' situatie waarbij andere hogescholen in de buurt weer terugvallen op het automatisch toelaten.

Kortom, wat te doen met alle opbrengsten van de gedane investeringen, ook gedaan met inzet van de projecten uit de StudentLabs en voornemens in de Regionale Ambitieplannen. Van koers veranderen... of aangepaste en nieuwe structuren bedenken...?

➤ **Analyse 1: Reden**

Opmerkelijk is dat de motie leunt op een rapport van juni 2018 over de aanpassing van de regeling die pas is ingegaan in 2015. Het betreft nog maar een tussenevaluatie³, want er viel nu alleen het een en ander te zeggen over instromende mbo'ers voor de studie jaren 2015-'16 en 2016-'17, en deels wellicht 2017-'18. Het zijn vooral de kwalitatieve meningen van betrokken hogescholen die zijn meegenomen, want voor twee cohorten instromers valt in kwantitatieve zin niet veel aan conclusies te melden – zoals hierboven al bij 'dilemma's' is aangegeven.

Het is zo dat studenten vaak twee jaar over het eerste jaar kunnen en mogen doen, uiteraard afhankelijk van de regeling voor het studieadvies. Als gevolg daarvan kunnen bepaalde effecten pas op de wat langere termijn worden geanalyseerd.

Monitor per hogeschool

Ook zijn er hogescholen die zelf een monitor hebben ingesteld, om op basis daarvan te bezien waar de kritische succesfactoren van de vernieuwde aanpak opduiken, om in te zetten bij vernieuwde onderdelen van de doorlopende leerlijn. Het kan ook ertoe leiden dat een onderzoek of een assessment minder gewicht krijgt en andere elementen van de aanpak een kans krijgen.

Het zou goed zijn als deze hogescholen de komende tijd de kans krijgen om deze aanpak voort te zetten, en de uitkomsten ervan openbaar te maken resp. in te brengen in diverse landelijke overleggen.

➤ **Analyse 2: Waarom nu?**

Waarom wordt het besluit nu genomen? Een groot aantal hogescholen gebruikte de regeling toch al niet en diverse andere hogescholen zijn nog druk bezig om de opbrengsten van hun nieuwe aanpak om te zetten in een doorstroombeleid – samen met mbo-instellingen die daarmee eveneens houvast hebben bij het inzetten van de studiebegeleiding, het gebruik van keuzedelen en het delen van ervaringen tussen management en docententeams.

Tussenevaluatie

In de motie wordt gesteld dat het gaat om een politieke mening die is gebaseerd op 'de evaluatie', maar de eindevaluatie is het niet. Deze aanpak laat zien dat er een politieke druk aan het ontstaan was op de overheid. Maar die is niet te verklaren uit zaken die in het desbetreffende rapport zijn aangevoerd. Het klopt dat het 'zo laten als het was', besloten in 2014, door de onderzoekers niet als gewenst werd gezien. Er moet wat worden gedaan! De keuze is dan: terug naar de oude situatie of het 'verrijken' van de regeling met aanvullende mogelijkheden:

Het advies dat op basis van deze tussenevaluatie gegeven kan worden, is eenduidig. Betrokken stakeholders van mbo- en hbo-zijde zouden het gesprek aan moeten gaan over de hierboven beschreven drie beleidsopties, te weten: 1) afschaffen van de regeling, 2) de regeling behouden als instrument om studenten tegen te houden bij de poort en 3) de regeling zo aan te passen dat mbo-studenten (nog) beter voorbereid worden en succesvol het eerste jaar hbo doorkomen. Voor- en nadelen dienen daarbij tegen elkaar te worden afgewogen. Gezien het feit dat met optie 2 naar alle waarschijnlijkheid de gewenste resultaten niet behaald worden, adviseren wij optie 1 dan wel optie 3.

Mogelijk dat op bepaalde plekken en met inzet van daarvoor toegeruste gremia die gesprekken zijn aangegaan, maar zeker niet in brede zin, en niet in samenhang met andere ontwikkelingen

³ We nemen maar aan dat er verder geen verdere monitoring zal gaan plaatsvinden.

rond mbo-hbo. Men heeft er kennelijk geen 'quality time' voor genomen. Zie de annex voor de uitgebreide toelichting die de onderzoekers hebben gegeven op optie 3, mede als input voor het bezien wat in de praktijk nodig is om toch tot bepaalde aanpassingen te (kunnen) komen.

➤ **Analyse 3: Reden, en de korte termijn**

Er wordt als reden genoemd dat er door het stellen van eisen mogelijk mbo-studenten zijn die niet meer kiezen voor hbo-opleidingen in de techniek en zorg – sectoren waarin er een sterke behoefte is aan gediplomeerden. Dat is begrijpelijk, die gedachte, maar er wordt wel heel snel voorbij gegaan aan de toegankelijkheid en de kans op studiesucces – dus alles bezien vanuit de student die zo'n opleiding wel moet kiezen en ook kunnen afronden.

Negeren van ervaringen die zijn opgedaan

Tevens is het besluit toch ook te zien als ook een vorm van het negeren van ervaringen die werden opgebouwd bij de hogescholen die met een vorm van toelating werken waarin een onderzoek is opgenomen. Die ervaringen kunnen op termijn ook leiden tot meer studenten die het examen halen, iets wat op de korte termijn niet zomaar even valt te bereiken.

➤ **Analyse 4: Misschien pleit men met deze motie indirect voor een aangepaste aanpak**

Degenen die het debat over toegankelijkheid van het hoger onderwijs hebben gevolgd – waarbij de betreffende motie werd ingediend – hebben echter ook kunnen constateren dat het besluit op een impliciete wijze kan worden geplaatst in het algemene streven naar meer toegankelijkheid (en dus studeerbaarheid, kansen en mogelijkheden). In de volgende paragraaf daarover meer.

Motie over 'toegankelijkheids-instantie'

Daarnaast kwam Paul van Meenen (D66) met een opmerkelijke motie. Deze werd overigens niet in de TK in stemming gebracht, maar dit laat zien hoe men aldaar toch bepaalde twijfels heeft als het gaat om de wijze waarop hogescholen met hun 'hernieuwde' vrijheid zouden kunnen gaan omspringen. De motie betrof het instellen van een organisatie die toekijkt op de vormgeving van de toegankelijkheid. Zijn argument was dat die organisaties er zal zijn voor doelmatigheid (CDHO) en kwaliteitsborging (NVAO) en met zoiets voor de toegankelijkheid zouden alle drie elementen van het zgn. trilemma zijn afgedekt. Die club komt er niet, maar het is wel mede een signaal...

➤ **Wat betekent dit in een meer 'emotionele' zin... dat ze als hbo iets garanderen?**

De heen-en-weer-beweging rond de toelatingsregeling is niet zomaar een kwestie van terugdraaien van een deel van de vormgeving van het traject mbo-hbo. Met het benoemen van de zeven koppels werd een echt heikele kwestie benoemd nl. het tegengaan van onnodige uitval en switch. Het gebruiken van een toelatingsonderzoek (om het zo te stellen, als input voor het kunnen afgeven van een efficiëntieverklaring) is dan een middel, een instrument, maar niet het enige. Ook kan het nooit solitair worden ingezet, iets dat de onderzoekers in de tussenevaluatie eveneens stellen⁴.

Vorbereidingstraject

Uit de discussie die mede leidde tot de motie, blijkt dat men vindt dat de regeling op zich dient te leiden tot het weer gaan hanteren van een algemeen toelatingsrecht voor mbo'ers. Maar daarnaast werden er impliciete signalen afgegeven dat een dergelijke 'kale aanpak' ook niet alles is. Die signalen wezen op een bepaalde verwachting die nadrukkelijk dient te worden gecommuniceerd in de richting van het hbo nl. dat hogescholen zich niet van de ene op de andere dag ontslagen kunnen en mogen voelen van het hanteren van een duidelijk instellingsbeleid ten aanzien de wijze waarop (in ieder geval) niet-verwante doorstromers zich kunnen voorbereiden op de hbo-studie.

Anders gezegd, het betekent er op het macro-niveau verwachtingen leven ten aanzien van de vormgeving van doorlopende leerlijnen. Dat kan inhouden dat het inzetten van het eerdere toelatingsonderzoek en -traject als instrument als het ware wordt vervangen door het hebben van een soepel lopend 'voorbereidingstraject'. Daarin worden zaken ondergebracht die kenmerkend zijn

⁴ Geen wonder overigens omdat zij naast dit onderzoek, ook al geruime tijd betrokken zijn bij projecten en alle onderzoeken die te maken hebben met de doorstroom mbo-hbo en de mogelijkheden om de toegankelijkheid steviger te laten zijn. Met die 'kruisbestuiving' kan nog een heleboel worden gedaan, via de overheid. Het advies rond optie 3, zie de annex, sluit daar naadloos bij aan. Zie voor het volledige rapport: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/06/26/tussenevaluatie-nadere-vooropleidingseisen-mbo-hbo>

voor de hbo-opleiding zodat op basis daarvan bepaalde activiteiten zijn in te bedden in dit traject als gezamenlijke verantwoordelijkheid van mbo en hbo.

Natuurlijk betekent dit niet dat alles tot op 10 cijfers achter de komma kan worden geregeld en dat voor elk specifiek koppel met een mbo- en een hbo-opleiding zeer gedetailleerd zo'n traject is in te vullen.

De a.s. student moet echter wel vroegtijdig weten wat handig is als het gaat om de individuele voorbereiding. Vervolgens kunnen er ook persoonlijke initiatieven worden genomen – in samenspraak met de mbo-studiebegeleider en/of een mentor om te zetten in meer specifieke activiteiten.

➤ **Het wordt echter als zodanig omgezet in een belofte...!**

Omdat de politiek hiertoe heeft besloten en de hogescholen op landelijk niveau – tot nu toe – verder geen actie hebben ondernomen voor het 'hoe' van het terugdraaien van de regeling naar de vormgeving van voor 2015, gaat het hbo kennelijk akkoord met een systeem waarin volledig rekening wordt gehouden met wat het mbo kan, moet en mag doen bij de invulling van mbo-4-kwalificaties.

Men zegt als het ware hiermee als hbo dat er aan de ene kant geen eisen nodig zijn en dat hogescholen aan de andere kant in onderling overleg (regionaal) gaan zorgen voor een vloeiende doorloop, in combinatie met een aanpak die de toegankelijkheid optimaal garandeert.

Voor de goede orde: veel zaken in de politiek worden vaak 'zwart-wit bediscussieerd'. Het gaat dan veelal om bewegingen waarbij de nuance soms uit het oog verloren wordt. Ook hier, bij deze motie, is het uiteraard zo dat er al jarenlang door hogescholen en mbo-instellingen aan de doorstroom wordt gewerkt en gesleuteld.

Toch heeft die regionale aanpak niet kunnen leiden tot een structurele aanpak die vanuit de nationale invalshoek algemene elementen kent. Met deze toelatingsregeling wordt ook weer een vorm van onzekerheid geschapen, en is te zien dat er vervolgens in algemene bewoordingen over de nieuwe situatie wordt gedebatteerd – en voorstellen worden gedaan.

Het is te hopen dat er de komende jaren sprake is van een stabiele regelgeving. Dat laat onverlet dat kennisuitwisseling over wat goed gaat qua aanpak kan leiden tot eigen, interne en structurele hbo-regelingen.

Belofte in de richting van mbo'ers

Het gaat er dus naar uitzien dat door het duidelijk innemen van dit standpunt over het algemene doorstroomrecht met alleen het mbo-4-diploma, het hbo nadrukkelijk instaat voor een harde 'belofte' aan mbo-studenten, gekoppeld aan een soort 'garantie' die wordt afgegeven als het gaat om het zorgen voor studiesucces. Uiteraard moet die mbo'er wel de uitgezette weg volgen, gemotiveerd zijn en gebruik moeten maken van de faciliteiten die hem en haar worden geboden.

Verplichtingen

Het brengt dus verplichtingen met zich mee, het geven van een automatisch doorstroomrecht aan de mbo-instroom. Havisten en vwo'ers moeten in allerlei gevallen aan aanvullende eisen qua vakken voldoen. Als de instromende groepen bij elkaar in de propedeuse komen te zitten, zouden die eisen op voorhand een signaal kunnen vormen naar de mbo'ers toe: Kijk, wij vinden als hogeschool dat je die en die kennis en competenties moet hebben, dus als je denkt dat je in dat opzicht wat mist of tekortkomt, dan is dat echt wel van belang - en dus goed om 'mee te nemen'.

De hogeschool zal daar iets mee moeten doen. De mbo'ers moeten het gevoel hebben dat ze niet meteen op achterstand worden gezet, als ze mogelijk met hetzelfde programma worden geconfronteerd in de eerste hbo-fase. Dus die zaken moeten in het 'voorbereidingstraject' een plek krijgen, met een onderbouwde uitleg in de richting van het mbo, over het 'waarom'.

➤ **Ad gebruiken en mogelijk andere doorstroomlijnen en -eisen daarvoor**

In de politieke beschouwing rond de vormgeving van de doorstroom mbo-hbo is niet stilgestaan bij de Ad en de verdere invoering ervan. Gelet op de snel stijgende aantallen instromers bij Ad-opleidingen alsmede de wil van hogescholen om Ad's te ontwikkelen en waar zinvol gebundeld aan te bieden, zou dat zeker handig zijn geweest. Maar het hbo kan hieraan zeker zelf wat gaan doen...

Het is zo dat met de zelfstandigheid van de Ad de toelatingsvoorwaarden ervan ook eigenstandig worden bepaald. Inhoudelijk verwante Ad- en Bacheloropleidingen mogen simpelweg hun eigen eisen stellen aan de instroom (ook voor de numerus fixus), gelet op het eigen karakter en de doelgroepen die de Ad's aantrekken.

Ad en B onder de nieuwe regeling...

Omdat de politiek het heeft over 'hbo-opleidingen' in de motie die is aangenomen, zal men daarmee - al dan niet bewust - de Ad en de B bedoelen. Er is echter niet bekeken of men op dit punt ook kan gaan differentiëren. Er had best over gezegd kunnen worden, gegeven het feit dat nu steeds meer mbo'ers de Ad gaan doen – waar mogelijk en aanwezig.

Dus een eigen voorbereidingstraject voor de Ad

Laten we maar gewoon uitgaan van een algemeen toelatingsrecht voor mbo'ers die naar de Ad willen. We kunnen dan ook meteen vaststellen dat Ad-managers met hun aansluitingsteam moeten gaan bezien in hoeverre de eisen die in voorkomend geval aan havisten en vwo'ers worden gesteld, kunnen worden vertaald naar hetgeen in het Ad-voorbereidingstraject een plek moet hebben, om te zorgen voor een vloeiende start voor iedereen die welkom is.

Investeren in beroepskolom mbo-Ad

Hoewel er mogelijk nu nog maar kleine groepen per opleiding zijn, los van de hogescholen die nu al uit hun gebouw barsten, is een investering nodig in het vormgeven van leerlijnen die richting de Ad dan wel de Bachelor gaan.

Uiteraard overlappen die lijnen elkaar voor een deel, maar omdat de Ad veelal is gericht op het regionale werkveld en dus het vinden van een baan, moet ook duidelijk worden voor instromers hoe eventueel na de Ad de Bachelor kan worden behaald. In het voorbereidingstraject kunnen de verschillen en overeenkomsten voor beide opleidingen helder in beeld komen, zodat een heel bewuste keuze mogelijk is.

Gebruiken van de varianten (vt, dt en duaal)

Los van de Ad en de Bachelor als keuzemogelijkheden, hebben mbo'ers ook nog te maken met de keuze uit voltijd en duaal⁵. Ten gevolge daarvan kunnen allerlei zaken binnen het voorbereidingstraject specifiek worden ingevuld. Bij duaal zal het werkveld meer betrokken moeten worden, al was het maar om een werkplek en een arbeidscontract te verwerven.

Kans op eigen leerlijnen, doorstroom en voorbereiding

In de verdere uitrol kunnen degenen die verantwoordelijk zijn dan wel betrokken zijn bij de Ad in ons land met dit besluit rond de doorstroom mbo-hbo een eigen aanpak gaan ontwikkelen. Daarmee zal de eigenheid van de Ad nog meer in het profiel ervan kunnen uitgelicht. Natuurlijk moet dit streven op landelijk niveau (VH, OCW, Lica) en in de regionaal context (CvB's, regionale samenwerkingsverbanden) worden ondersteund.

Het gaat mede om het kijken naar de toelatingsvoorwaarden voor havisten en vwo'ers en wat daarbij cruciaal is. Er kan worden bezien welke aspecten van de leerlijn de toegankelijkheid van mbo'ers vergroot. Tevens moet worden afgesproken hoe de vormgeving valt te monitoren, leidend tot aanpassingen die aansluiten bij ontwikkelingen binnen het mbo (kent een eigen dynamiek) en op de arbeidsmarkt (helemaal dynamisch).

Kortom, elke hogeschool heeft er een klus bij, en niet zomaar iets dat op een achternamiddag kan worden geregeld. Met de mbo-instellingen en het werkveld, waar relevant, moet worden onderzocht wat dit voor alle partijen inhoudt en wie welke verantwoordelijkheden dient te nemen.

Het over en weer eisen stellen, zonder een duidelijke onderbouwing van het 'waarom', is een verwerpelijke manier om de eigen sector te optimaliseren. De leerlijn mbo-Ad leent zich nu eenmaal heel erg goed voor een gezamenlijke optimalisatie!

⁵ Er is ook de deeltijdse variant, maar voor jongeren is deze variant in principe niet de meest geschikte vorm – gelet op de wijze waarop deeltijd in de regelgeving voorkomt en hoe de programma's zijn afgestemd op personen met een ruime werk- en levenservaring.

Er zijn hogescholen die deeltijdse Ad's voor mbo'ers aanbieden, maar dan zijn het in praktische zin duale opleidingen.

Dit is nog steeds een punt van aandacht.

Wel een uitdaging: regionaal versus landelijk

De Ad-opleidingen kennen landelijke overleggen, al dan niet in wording. Dat gebeurt op basis van het hebben van dezelfde naam dan wel via een bundeling door te kijken naar de inhoudelijke verwantschap. In dit overleg worden allerlei zaken op een rijtje gezet, besproken en gedeeld met anderen – mogelijk ook met de inhoudelijk verwante bacheloropleiding via het landelijk overleg daarvoor en met inzet van andere gremia.

De overheid wil graag transparantie en een vorm van eenduidigheid, ook voor de toelatingsvoorwaarden. Dat wil zeggen dat Ad-opleidingen met dezelfde naam allemaal gelijke eisen moeten stellen aan havisten en vwo'ers. En dan ook nog voor alle varianten, want voor de wet gaat het om dezelfde opleiding (met wel aanvullende zaken voor duaal en deeltijd, denkend aan de eventueel benodigde werkplekken).

Het houdt tevens in dat inhoudelijk verwante Ad's niet allemaal met andere namen mogen gaan komen; de NVAO kan in formele zin afdwingen dat een naam wordt aangepast, dus dat er een gelijke landelijke naam is.

Voor het hbo - en mbo - ontstaat onderhand bij de Ad wel een grotere vrijheid, de argumenten van de politiek gehoord hebbende en de lijn van de achterliggende gedachten doortrekkende. Een hogeschool mag de eigenheid van een Ad-opleiding, ook al is de naam gelijk aan die bij een andere instelling, omzetten in een eigen doorlopende leerlijn, met een zelf ingekleurd voorbereidings-traject. Het doel is nl. om de toegankelijkheid te optimaliseren en daarmee de studeerbaarheid en het studiesucces te vergroten.

Het mag, en dat zal men zeker beamen, niet leiden tot een aanpak die leidt tot een vorm van concurrentie - dus tot het proberen binnen te halen van studenten op basis van minder relevante zaken (al kunnen ze in de ogen van studenten en ouders wel behoorlijk relevant zijn).

Er zal derhalve in zo'n landelijk Ad-overleg met elkaar moeten worden gedeeld wat de toegankelijkheid tot een succes en een kans voor de mbo'ers maakt. Openheid is van belang, ook voor de mbo-instellingen die mogelijk daarop hun profiel voor de doorstroom bij allerlei opleidingen kunnen gaan afstemmen.

➤ **Keuzedelen**

In de afgelopen maanden is in de nieuwsbrieven herhaaldelijk geschreven over de rol en de inzet van keuzedelen bij doorlopende leerlijnen mbo-hbo. Een ding is zeker nl. dat keuzedelen die vallen onder de voorbereiding op het hbo (KVH's) zonder meer moeten worden ingezet bij het optimaliseren ervan.

Het betekent niet dat een keuzedeel deel gaat uitmaken van de toelatingseisen, in een meer formele zin. Maar het noopt hogescholen wel om samen met de mbo-instellingen te gaan nadenken over wat te doen als een mbo'er zonder zo'n KVH alsnog naar het hbo wil. Kan zo iemand die is voorbereid op de arbeidsmarkt, wel simpelweg naar een duale Ad? Maar is een voorbereiding op een duale Ad ook voldoende om voltijds te gaan studeren?

Keuzemomenten in de leerlijn

Er is geen standaardformat te bedenken, maar er kunnen keuzemomenten worden ingebouwd binnen het traject waarin aan de mbo'ers duidelijk wordt gemaakt wat minder optimaal is, gelet op het doel. Komt er toch een situatie in beeld waarbij de leerweg gaat afbuigen of misschien wel gaat leiden tot een 'scheve doorsteek', dan is het nodig om te bezien wat mogelijk is om de mbo-student een zetje mee te geven in die nieuwe richting.

De Ad-opleiding, met die eigen doelgroep en de eigenheid qua relevantie voor de arbeidsmarkt (mbo-4 en Ad liggen qua functies in elkaars verlengde), maakt het mogelijk om die leerlijn een vorm van maatwerk mee te geven. Hogescholen, investeer in een team met mbo- en hbo-mensen die daarmee aan de slag gaan, als dat nog niet het geval is. Op termijn plukt iedereen er de meest prachtige vruchten van!

Casus: Hogeschool Rotterdam

Hierbij een casus waaruit blijkt dat er hevig is geworsteld met de invoering van de regeling voor de eisen die aan zeven koppels werden gesteld. Maar dat het ook, in dit geval, opmerkelijk handelen

is geweest, gelet op de plannen die door het CvB werden gelanceerd, in 2016. Het gaat om de Hogeschool Rotterdam alwaar de discussie over studiesucces breed en in ruime mate is gevoerd.

Bericht na het aannemen van de motie.

Op de website van het hogeschoolblad Profielen kwam deze tekst te staan:

“Mbo'ers met een niveau-4-diploma kunnen straks weer doorstromen naar het hbo, ongeacht de richting van hun vooropleiding. De Tweede Kamer heeft dinsdag ingestemd met een motie van het CDA om de zogeheten verwantschapseisen te schrappen.”

Het ging overigens niet om verwantschapseisen, dus dat alleen maar studenten die een inhoudelijk verwante hbo-opleiding zouden gaan doen, zonder meer mogen worden toegelaten. Er zijn in de huidige regeling nog heel veel niet-verwante koppels mbo-hbo waarbij er gewoon sprake is van toelatingsrecht... Maar goed, laat dit maar gewoon een journalistieke interpretatie zijn...

Wat deed de HR vanaf 2015

Er kwam al snel een aanvulling op dit bericht, na enig intern onderzoek, met toch wel een ondertoon waaruit verbazing spreekt:

“Update 13 maart, 17:00 uur: de Hogeschool Rotterdam maakte geen gebruik van de mogelijkheid om mbo'ers te weigeren.”

Het lijkt erop dat men het echt vreemd vindt dat een landelijke en wettelijke regeling die helemaal niet werd gebruikt, nu wordt afgeschaft.

Vervolgens staat er:

“Naar aanleiding van onderstaand artikel bekeek Profielen de toelatingseisen voor mbo-4 gediplomeerden op de HR. Alle HR voltijd-bacheloropleidingen zijn toegankelijk met een mbo-4 diploma zonder aanvullende toelatingseisen. De HR heeft er in 2015 dus niet voor gekozen om toelatingseisen te stellen aan doorstromers van het mbo-4.

Voor een enkele opleiding wordt er wel een kanttekening gemaakt, bijvoorbeeld bij de opleiding civiele techniek. Daar is het gewenst om, voor aanvang van het collegejaar, natuurkunde en wiskunde B bij te spijkeren. Bij financial & control (voorheen bedrijfseconomie) staat er in de kantlijn dat studenten met een mbo-diploma in de richting administratie het meest kansrijk zijn. Toch zijn dit geen harde toelatingseisen en kunnen mbo'ers te allen tijden instromen bij een voltijdbacheloropleiding op de HR, in tegenstelling tot havisten of vwo'ers. Daar gelden voor dezelfde opleidingen wél toelatingseisen.”

De redactie van Profielen ziet dit als een bewuste keuze van de hogeschool.

Voorstel voor een schakeljaar

Vervolgens dook men verder in het eigen archief, zich realiserende dat er in 2016 allerlei discussies waren gevoerd, en dat het CvB ook met een duidelijk voorstel was gekomen.

Uit een stuk van Profielen (van 21 april 2016) de volgende passages:

“Zonder schakeltraject tussen mbo en hbo zijn sommige studenten kansloos”, stelt Ron Bormans. De voorzitter van het college van bestuur (cvb) wil de uitstroom van mbo'ers op het hbo een halt toeroepen en heeft daarvoor een plan: een verplicht schakeljaar voor alle mbo'ers met een opleiding die niet verwant is aan hun vervolgopleiding.”

“Dit sloot perfect aan bij de resultaten van een onderzoek dat de HR dit schooljaar intern heeft gedaan naar studiesucces van mbo'er. Het college had al gesignaleerd dat de toestroom van mbo'ers groeit terwijl er steeds minder een diploma halen. Bij sommige opleidingen – vooral die in het economisch domein – loopt het uitvalspercentage op naar 85 procent.”

“We geven studenten de indruk dat ze welkom zijn in het hbo, maar dat is een vorm van misleiding als ze in realiteit kansloos zijn. De oplossing zit volgens de collegevoorzitter in een tussenjaar: ‘Studenten die van een verwante opleiding komen, blijven welkom. Studenten die van een niet-verwante opleiding komen, willen we een verplicht tussenjaar laten volgen waarin vooral aandacht besteed wordt aan taal, rekenen, wiskunde, studievaardigheden en bepaalde vakkennis. Daar is binnen de huidige propedeuse geen ruimte voor, maar het is wel nodig. De druk moet er dus vanaf. We moeten aan het begin van de studie vertragen, zodat studenten aan de achterkant niet uitvallen of eindeloos studeren.”

In overleg met de andere hogescholen in de regio is toen overleg gevoerd met de toenmalige minister Bussemaker, om dit als experiment te mogen gaan invoeren. Maar die was heel helder en dus tegen.

➤ **Tegengestelde bewegingen**

Het is voorstelbaar dat Profielen deze zaken aldus op een rijtje heeft gezet. Het laat zien dat er zonder meer opnieuw een discussie moet worden gevoerd over deze doorstroomregeling. En dan niet alleen door de politici die op basis van nog maar een tussenevaluatie aldus hebben besloten.

Zaken die behoren tot de toelatingsregeling voor het hoger onderwijs (RATHO) worden aangepast op initiatief van de hogescholen zelf en vervolgens via het bestuur van de VH. Er zijn dan ook veel mensen die geïrriteerd vaststellen: Hoe kan het dat politici nu op de stoelen van de mensen uit het hbo zijn gaan zitten?

Misschien dat er in de komende tijd, in de aanloop naar een wijziging van de regeling, nog andere geluiden hoorbaar worden. Of leeft het niet, zoals in het tussenevaluatierapport staat: *“Andere hogescholen, zowel die de regeling uitvoeren als die dat niet doen, zijn minder tot (in het geheel) niet enthousiast. Voor deze groep geldt dat de regeling niet tot nauwelijks leeft binnen de instelling.”*

Aansluitend bij wat in dit nummer al eerder is genoemd, is dit toch best opmerkelijk. Dat een regeling niet zo interessant is, valt nog wel te begrijpen, maar niet dat de reden daarvoor mogelijk op bepaalde plekken uit het oog verloren wordt – en dat er als gevolg daarvan geen pogingen worden gedaan om de toegankelijkheid te vergroten, in die zin dat meer studenten op de juiste plek terechtkomen en met vertrouwen na hun studie hun leven verder kunnen gaan inrichten (uiteraard wetende dat daarbij verdere scholing altijd nodig zal zijn).

Annex

Uit het rapport met de tussenevaluatie, over optie 3 – genoemd in het advies

De derde beleidsoptie is de regeling zo aan te passen dat de nadruk komt te liggen op een (nog) betere voorbereiding van mbo-studenten en het succesvol doorlopen van het eerste jaar op het hbo. De regeling dient hiervoor van karakter te veranderen. Nu leidt de regeling namelijk vooral tot de vraag: wat moet je als hogeschool doen om aan de regeling te voldoen? De vraag zou moeten worden: wat kunnen hogescholen én mbo-instellingen doen om mbo-studenten beter voor te bereiden en het eerste jaar succesvol door te laten komen?

Overleg tussen betrokken stakeholders zoals OCW, MBO Raad, Vereniging Hogescholen en studentvertegenwoordigers is nodig om de contouren voor zo'n aanpassing te schetsen. Een mogelijkheid is de regeling zo vorm te geven dat gezocht kan worden naar manieren om de doorstroom van mbo-studenten naar het hbo via de zeven routes daadwerkelijk te verbeteren. Bijvoorbeeld door (experimenteer)ruimte te creëren waarbinnen hogescholen, in samenwerking met mbo-instellingen, zoeken naar factoren die de doorstroom daadwerkelijk verbeteren.

De studentstromen binnen de hbo-sectoren Techniek en Gezondheidszorg laten zien dat de twee economische mbo-routes beduidend vaker uitvallen en switchen dan andere mbo-instromers en havisten. Instellingen/sectoren/opleidingen kan de ruimte gegeven worden om, gezamenlijk, te onderzoeken wat er binnen die routes gebeurt: waarom vallen die studenten vaker uit en anderen juist minder? Wat is nodig om studenten in de stromen het eerste jaar succesvol door te laten komen? Binnen de sector Economie zijn de verschillen tussen de mbo-studenten uit de routes en andere instromers kleiner. Dit biedt interessant vergelijkingsmateriaal, want waarom zijn de verschillen kleiner?

Actieve ondersteuning in de vorm van bijeenkomsten kan ervoor zorgen dat het onderwerp op een positieve manier gaat leven. Indien instellingen, opleidingen, studenten en docenten met elkaar praten, ontstaan er nieuwe inzichten. Zo kun je er met elkaar achter komen of er regionale factoren spelen of juist landelijke.

Geef instellingen vervolgens op basis van gevonden verklaringen de mogelijkheid om nadere eisen te stellen. Stel daar gezamenlijke kaders voor op, zodat niet iedereen zelf het wiel uitvindt. Kijk over twee jaar tot welke resultaten dat leidt. Mogelijk zijn de stromen per instelling te klein. Een aanpak op sectorniveau zou dit oplossen, net als samenwerking tussen hogescholen.

Een dergelijke aanpassing van de regeling maakt dat er wordt gewerkt aan de discussiepunten die al vanaf het begin spelen. De regeling blijft behapbaar en komt in lijn met de argumenten die de Minister had bij de eerste opzet.

Nadeel van deze optie is dat het op korte termijn geen duidelijkheid biedt. Ook worden mogelijk de verschillen tussen mbo-studenten en havisten/vwo'ers wat betreft het toelatingsrecht groter.

Zie voor het volledige rapport:

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/06/26/tussenevaluatie-nadere-vooropleidingseisen-mbo-hbo>
